

דף פג

והתניא, אזהרה ליוצק וכולל מניין ת"ל קדשים יהיו... ולא יחללו? — מדרבנן, וקרא אסמכתא בעלמא. מיתבי, ואלו הן שבמיתה טמא ששימש. תיובתא' — לפי המסקנא שוב ניתן לפרש הברייתא כפשוטה, ואיסור לאו גמור יש בור שיוצק וכולל. ונראה שעל זה סמך הרמב"ם שפסק כן (ביאת מקדש ט, ה), הגם שמפשטות הסוגיות במנחות (ט. יח) משמע שיציקה ובלילה כשרות בור אף לכתחילה (עפ"י מעשי למלך הל' ביאת מקדש שם. ובמנ"ח (קטז) העיר על פסק הרמב"ם. מובא בשו"ת שבט הלוי ח"ה קונטרס המצוות, מא).

— ואשר לשאלה ששאל רב ששת 'לישבקיה דליקטול בידי שמים' — כיון שהוא בר מיתה והתיר עצמו לכך, שידע שמתחייב מיתה ועבר בזדון, והיא עבירה שבפרהסיא — לכך הותר להורגו [ואינו דומה לשאר חייבי מיתה שהן בצנעא, ולכך אם אין דרכו לחטוא בהן בפומבי — אין רשות להורגו] (עפ"י תלמידי הרי"ף — מובא ב'חמרא וחי").
ויש אומרים שהיא הלכה למשה מסיני בלא טעמא, בכהנים דוקא, ובפציעת מחו בגזרין (ע' ברור הלכה).

'ואלו שבמיתה...' — אף על פי שאמר 'ואלו' — תנא ושייר דברים נוספים שהם במיתה, כגון מחסר מסמני הקטורת ונכנס לקדש הקדשים, ונביא שכובש נבואתו [וכן גונב את הקסוה — לשיטת הרמב"ן] ועוד רבים (ע' חרושי הרי"ף; ערוך לנר; שו"ת אגרות משה או"ח ח"ד קטז).
יש לשאול על מה שכתב בספר האשכול (ח"ב מה) להוכיח שמה שאמרו (במו"ק כד.) אבל שלא פרע — חייב מיתה, דכתיב 'ראשיכם אל תפרעו... ולא תמותו' שהוא דרך אסמכתא. מדלא מנאו כאן. וכ"כ הרא"ש (מו"ק פ"ג ג) — והלא כמה וכמה חייבי מיתה לא מנו כאן.

ודברי התוס' (במו"ק שם ד"ה הא) יש מקום לפרש שאין כוונתם כמוש"כ באשכול, אלא כוונתם להוכיח שאינו לימוד גמור ממקרא זה, שאם כן מדוע לא למדו פרועי ראש ששימשו במיתה מאותו פסוק, אלא ודאי ההוא לשעתו נאמר, לבני אהרן (וכמוש"כ הראשונים להלן). ואמנם פשטות דבריהם מורה כהרא"ש והאשכול. וצ"ע.

'דאמר שמואל א"ר אליעזר: מניין לכהן טמא שאכל תרומה טמאה שאינו במיתה, שנאמר ומתו בו כי יחללוהו — פרט לזו שמחוללת ועומדת' — יש אומרים (עפ"י סוגית חולין קא.) שאם נטמא האדם לפני שנטמאה התרומה — חייב מיתה. לא נתמעט אלא כשנטמאה התרומה ואח"כ נטמא גופו, רק אז פטור ממיתה, שאיסור טומאת גופו לא חל על איסור תרומה טמאה (כן מתבאר לפי התירוץ השני שבתוס' ד"ה פרט. וכן שיטת רבנו תם בספר הישר, תשובות פה פו. וכן שיטת התוס' בחולין קא. וכן מפרשים האחרונים את דברי רש"י בכמה מקומות שכתב בפשיטות שטמא שאכל תרומה טמאה חייב מיתה. ערש"י יבמות ז. ובגליון הש"ס שם ובהגהות ר"ב רנשבורג, ועוד).

וכמה ראשונים חולקים וסוברים שבכל אופן פטור, ולא יצוייר שחייב מיתה אלא באופן שלא טימא את התרומה באכילתו, כגון שלא הוכשר המאכל לקבלת טומאה [או שהיה פחות מכביצה — לדעת האומרים שבפחות מכביצה אין האוכל מקבל טומאה], או שתחב לו חבירו את התרומה לתוך בית הבליעה.

ואף על פי שנתמעט מחיוב מיתה — אסור הדבר מן התורה ב'לאו', אלא שאינו לוקה על כך (עפ"י רמב"ם תרומות ז, א. וי"א שאינו לאו גמור, שאם כן מדוע אינו לוקה. ע' בנושאי כלים שם, באור שמה ובאגרות משה יו"ד ח"א רז).

— דוקא כהן טמא שאכל תרומה טמאה נפטר ממיתה, אבל זר שאכל תרומה טמאה — חייב (רמב"ם תרומות ו,ו). ואף על פי ששניהם נלמדו מכתוב אחד, ומתו בו כי יחללהו, ומדוע למעט תרומה טמאה רק מאכילת כהן טמא ולא זר? — יש לפרש שחייב זר שאכל תרומה אינו מפאת קדושתה אלא מעצם היותה תרומה, ולכך גם תרומה שהיא כבר מחוללת ועומדת, הלא שם 'תרומה' לא נתבטל. לא כן כהן טמא שחייבו מצד קדושת התרומה, ולכן כשנטמאה ונתחללה מקדושתה — פטור (אגרות משה יו"ד ח"א רז).

ועדין יש למצוא המקור לחילוק זה. וי"ל על פי מה שכתבו הראשונים בכמה מקומות שלפעמים הדרשות והמיעוטים שנלמדו מן הפרשה, לא נאמרו אלא כלפי הדבר המפורש בפרשה ולא כלפי הדברים הנלמדים ממנה שאינם מפורשים [ע' כעיי"ו בתוס' פסחים לח. ד"ה חלות; תוס' יבמות נו. ד"ה לדברים, ועוד]. והכי נמי הלימוד 'וכל זר' אינו אלא דרש מן הסמיכות, אך אין מפורש בו מיתה, ולכן המיעוט שמיעטו מ'מתו בו כי יחללהו' לא נאמר בזר. ואף שע"כ נמצינו מחמירים על הנלמד מן המפורש, אין לחוש לכך.

(ע"ב) 'אמר רב: זר שאכל את התרומה לוקה... אני ה' מקדשם הפסיק הענין' — לדעת רב, אני ה' מקדשם מתייחס אל הכהנים, שרק הם לגודל קדושתם שה' מקדשם, חטאם חמור ביותר וענשם במיתה, אבל זר שאכל אינו אלא באזהרה.

ואמנם לא קיימא לן כרב, אלא כדעת התנא שזר במיתה, כי אני ה' מקדשם אינו מתייחס אל הכהנים אלא אל הקדשים [כמו בכמה מקראות שם כב, טז, כא, כג, ולא מצאנו שיאמר שהוא מקדש את הכהנים, מלבד אצל הכהן הגדול, רק אומר שישראל יקדשו וה' מקדש ישראל]. (עפ"י משך חכמה אמור כב, ט).

רמזו לטבול יום שאם עבד חילל מניין...' — לשון 'רמז' מצאנוהו גם על דרשה גמורה בדין דאורייתא, כמו שהביא הרמב"ן (בספר המצוות ג. ע' במצוין לעיל פא: י).

'ערל מנלן? אמר רב חסדא: דבר זה מתורת משה רבינו לא למדנו, עד שבא יחזקאל בן בוזי ולמדנו...' — לא שיחזקאל בא וחידש, שהרי אלה המצוות כתיב — שאין נביא רשאי לחדש מעתה (כדאמרינן בכמה דוכתי), אלא גמרא גמירי לה ואתא יחזקאל ואסמכיה אקרא (לעיל כב:). אמנם כיון שאינו מפורש בתורה — אין לוקין על לאו זה. כן היא שיטת רש"י (פד.) והרמ"ה. ואולם הרמב"ם כתב (ביאת מקדש ו,ח) שהערל הרי הוא כזר ולוקה. (ובאגרות משה (או"ח ח"ב לג, ב) באר דברי הרמב"ם, שלדעתו הערל נכלל ב'בן נכר' מהלמ"מ, והרי הוא כזר. אך לא לענין מיתה. ע"ש בבאר הענין). **'... ואני אומר דרמיו בקרא — דלגבי מיתה כתיב והזר הקרב יומת ומשמע הזר הידוע, אבל לגבי מלקות כתיב זר לא יקרב אליכם ומשמע כל זר. לא שאני סומך לדרוש קראי מדעתי אלא אגמרא אני סומך ואפשר דרמוז בקרא' (שו"ת הרדב"ז ח"ה אף תנט).**

דף פד

'אמר קרא בו ולא בבעל מום... בו ולא במעילה' — ערש"י ותוס'. פרוש, ממעטים כל אלו שאינם כתובים בפרשה זו, כמעילה ובעל מום, אבל טבל נאמר באותה פרשה, וכן טבול יום — היינו טומאה. [ומה ששאלו לעיל גבי אונן 'ונילף חילול חילול' — זהו לרבי שמוציא את כולם למיתה, ובאונן מודה שאינו במיתה] (חדושי ר' מאיר שמחה).

מסתבר שאינם רשאים אלא בשעת עבודתו ממש, מפסיקים עבודתו ומוציאים אותו, ורק בסמוך למעשה ממש, אבל אם פסק מעצמו או גמרה – אין רשאים להרגו (עפ"י אגרות משה אה"ע ח"א לח).

ומשמע מלשון הרמב"ם שאם בא לשאול – אין מורים לעשות כן, כדין בועל ארמית (אג"מ שם).

ומכל מקום, כהן המשמש בטומאה חייב מיתה בידי שמים (כן הביאו מהברייתא והשיבו ממנה על דברי רב ששת).

ודוקא בעבודות שהן 'גמר עבודה' ולא בעבודות שיש אחריהן עבודה, כגון העבודות שלפני הקטרת המנחה [יציקה, בלילה וכו'] ושלפני הקטרת האימורים [קבלת הדם] ושלפני הדלקת הנרות [הטבה ונתינת שמן ופתילה. עתוס'] – שבאלו הוא פטור.

א. בעבודות שאין דינו במיתה, גם הכהנים אינם רשאים לפגוע בו (מאירי ועוד). ויש חולקים.
ב. כתבו התוס' שכל זה מדובר בכגון שנטמא בפנים ועבד ללא שהייה, אבל שהה בפנים בטומאה – חייב כרת על עצם שהייתו שם.

ב. זר שעבד במקדש חייב מיתה (והזר הקרב יומת). לדברי חכמים במשנתנו, וכן אמר רבי ישמעאל בברייתא: מיתתו בידי שמים (גזרה שוה הקרב הקרב מעדת קרח). רבי עקיבא (בברייתא) אומר: בסקילה (גזרה שוה יומת יומת מנביא שקר). רבי יוחנן בן נורי אומר, וכן שנינו במתניתין בדברי רבי עקיבא: בחנק (כרבי שמעון שנביא שהדיח דינו בחנק).

אין חייב מיתה אלא בעבודות שאין אחריהן עבודה. והן ארבע עבודות: זריקת הדם, הקטרת אימורים, ניסוך המים בתג וניסוך היין תמיד (רמב"ם). עבודות שיש אחריהן עבודה, הזר מוזהר עליהן אבל אינו במיתה.

א. אין ברור למסקנת הסוגיא [שטמא ששימש במיתה], האם יציקה ובלילה בזר אסורות מדאורייתא או מדרבנן. והרמב"ם כתב שהוא ב'לאו'.
ב. יש אומרים שהנכנס להיכל בלי רחיצת ידים ורגלים, חייב אפילו לא יעשה כלום (ועתוס').

ג. ערל, אוגן ויושב שעבדו – באזהרה ולא במיתה, כפי שדרשו בגמרא. (בערל אין לאו מפורש אלא גמרא גמירי לה ואתא יחזקאל ואסמכיה אקרא. ונחלקו ראשונים האם לוקה אם לאו).
כל אלו שעבדו – עבודתם מחוללת (כבזבחים טז. ועע"ש יח).

דפים פג – פד

קעט. אלו חטאים עונשם מיתה בידי שמים?

אלו שבמיתה בידי שמים:

האוכל את הטבל;

כהן טמא שאכל תרומה טהורה;

א. הוא הדין טבול יום (רש"י ותוס' זבחים יז. תוס' כאן; הר' חיים כהן – מובא בסמ"ג לאוין שה-שו. מובא במשל"מ תרומות ז, א). ויש חולקים (ע' בחדושי הנצי"ב זבחים שם).

ב. אכל תרומה טמאה פטור. לתירוץ אחד בתוס', לא יצוייר שיתחייב אלא כשתחב לו חברו בבית